

СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКІ ФІТОНІМИ-ЗАПОЗИЧЕННЯ ГРЕЦЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ

У статті втілено намір описати історію семантичних змін східнослов'янських фітонімів-запозичень грецького походження..

Східнослов'янські назви рослин розглядаються як результат семантичних змін у структурі праіндоєвропейських та праслов'янських основ. У роботі встановлено лексико-семантичні групи аналізованих основ і визначено шляхи формування на їхній базі східнослов'янських назв рослин. Це дало можливість визначити спільні мотивуючі динамічні моделі семантичних перетворень праіндоєвропейських праформ на різних етапах їхнього розвитку.

Ключові слова: фітоніми, східнослов'янські назви рослин, грецькі запозичення, семантична деривація, діахронічна модель семантичних змін, індоєвропейські корені.

The article is intended to describe the history of the semantic changes of the East Slavonic botanical borrowings of Greek origin.

The East-Slavonic names of plants are considered as the result of semantic changes in the structure of the Proto-Indo-European and Proto-Slavonic foundations. In this work the lexical-semantic groups of the analyzed bases are established and the ways of formation of the East-Slavonic names of plants on their base are determined. It also provided to identify common motivating dynamic models of semantic transformations of the Proto-European old forms at different stages of their development.

Key words: *botanical names, East Slavonic plant names, Greek borrowings, semantic derivation, diachronic model of semantic changes, Indo-European roots.*

Однією із складових лінгвістичного дослідження є проблема запозичення іншомовної лексики, яка займається порівняльним вивченням

мов та мовних груп. Запозиченим чи споконвічним є виділене слово, з якої мови чи мовної групи воно прийшло, причини і способи запозичення, виділення та описання тематичних груп іншомовних слів, що охоплюють найбільш суттєві сторони життєдіяльності людини і обумовлюють її побут та навколишнє природне оточення: ландшафт, рослинний світ, предмети побуту та ін. – ось низка найбільш загальних питань, що вирішувалися та вирішуються дослідником при розробленні цієї проблеми

У мовознавчій науці достатньо досліджено розвиток окремих мов, а також вплив окремих мов та поширення їх на інших територіях. Наприклад, високий рівень науки, культури в Стародавніх Греції та Римі вплинув на розвиток та поширення ботанічної науки в Європі, а отже, і формування флористичної термінології у лексичних системах [11, с. 41]. Біологічна термінологія як з генетичного погляду, так і з погляду семантики та її структури відзначається неоднорідністю, що залежить від джерела походження. На початку її формування найвиразніше проявляється вплив грецької та латинської мов. Засвоєння біологічних назв грецького походження відбувалося до прийняття християнства, внаслідок безпосередніх торгово-економічних зв'язків східних слов'ян з Грецією та її колоніями на Чорноморському узбережжі. Пізніший етап засвоєння термінів грецького походження припадає на ХУ-ХУІІ ст. у зв'язку із запровадженням у школах грецької мови як одного з основних предметів навчання. Їх потік не припиняється і після ХУІІ ст., що пов'язане з подальшим інтенсивним розвитком західноєвропейської науки. Запозичення в цей час відбуваються здебільшого через посередництво інших європейських мов: німецької, польської, французької (14, с 21)

Досліджуючи закономірності становлення ботанічних назв, увага науковців була зосереджена на семантиці фітонімів (18, 148), на семантичних моделях їхнього утворення (5,155), семантичній деривації (9), формуванні української ботанічної номенклатури (13, 18, 16), формуванні української біологічної термінології (14), назвах лікарських рослин (10) та ін.

Мовознавці зробили значний теоретичний та практичний внесок у розвиток зіставного аспекту вивчення назв рослин, зокрема, латинської та російської фітонімічної лексики (7), болгарських та російських ботанізмів (8), було досліджено українсько-західнослов'янські лексичні паралелі (5), праїндоевропейські лексичні реконструкції і слов'янську етимологію (1, 2), запозичення з західноєвропейських мов тощо.

При значній кількості ґрунтовних наукових праць, слід зауважити, що на сучасному етапі її розвитку все ще бракує досліджень, у яких детально аналізуються регулярні семантичні транспозиції в діяхронічному аспекті, залишаються недостатньо дослідженими проблеми семантичних змін запозичених фітонімів індоевропейського походження, зокрема з грецької мови.

Актуальність обраної теми зумовлюється необхідністю поглиблення й систематизації даних етимологічних досліджень щодо східнослов'янських фітонімів – запозичень грецького походження.

Метою дослідження є встановлення шляхів формування архаїчних груп лексики сучасних східнослов'янських мов – назв рослин грецького походження.

Завдання підпорядковане меті:

- встановити шляхи запозичення східнослов'янської фітонімічної номенклатури з грецької мови;
- визначити діяхронічні моделі семантичних змін праїндоевропейських основ (коренів), до яких зводяться сучасні східнослов'янські назви рослин грецького походження.

Назви рослин грецького походження доцільно розглядати за етапами їхнього семантичного розвитку у мові, яка є джерелом запозичення. За цим принципом встановлено такі моделі формування семантики фітонімів-елінізмів: *дія* → *назва за дією*; *ознака* → *назва за ознакою*; *місце* → *назва за місцем*; *рослина* → *рослина*; *рослина* → *рослина*₁. Більшість назв прийшла у

східнослов'янські мови двома шляхами: через посередництво латинської мови з французької або польської; через посередництво старослов'янської мови.

До підгрупи, що було утворено за семантичною моделлю *дія* → *назва за дією*, зумовленої актуалізацією елемента “дія”, входить 21 віддієслівна назва рослин. Східнослов'янські назви: укр. *алтея* “рожа, *Althaea L.*”, [*алтей, альтей*] “тс.”; рос. *алтей, алтея* через латинське посередництво були запозичені з грецької *άλθαίνω* “лікую, зміцнюю”, *άλθομαι* “заліковую, заживаю” [6 I, с. 62]. При формуванні назви базовою є інтегральна сема “дія”, що трансформувалася ще у грецький період у гр. *άλθαία* “вид мальви”, тобто у назву рослини. Оскільки названа рослина має лікувальні властивості, семантичний розвиток її назв у східнослов'янських мовах відбувався за моделлю *дія* → *назва за дією*.

Укр. *анемона* “*Anemone L.*”, рос. *анемон, анемона*; білор. *анемона* була запозичена з французької мови від гр. *ἀνεμώνη* “анемона”, пов'язаного з *ἀνεμος* “вітер” та “дихає”. На думку авторів ЕСУМ [6 I, с. 73] “грецька назва зумовлена тим, що час цвітіння рослини збігається з періодом вітрів, або тим, що тонке стебло її хитається від будь-якого вітру”. Отже, інтегральна сема “дія” поступилася місцем потенційній семі “суб'єкт дії”. Схематично цей процес виглядає, як: *дія* → *назва за дією*.

Аналогічним чином відбувався семантичний розвиток назв рослин укр. *евкаліпт* “*Eucalyptus L.*”; рос. *эвкалипт*; білор. *эўкаліпт*, які були засвоєні з новолатинської ботанічної номенклатури. Нлат. *eucalyptus* було утворено в 1788 році французьким ботаніком Лерітьє де Брютелем, від грецького *εὖς* “добрий” та *καλύπτω* “обгортаю, укриваю, ховаю”, спорідненого з дірл. *selim* “ховаю”, двн. *helan* “приховувати, покривати”, гот. *huljan* “покривати” (праіндоєвроп. *kel- “ховати”) [6 II, с. 156]. Назву рослина одержала за властивістю зберігати пелюстки закритими навіть під час цвітіння. У схематичному вигляді цей процес можна передати так: *дія* → *назва за дією*.

Назви рослин укр. *нарцис*, “*Narcissus L.*” [*нарциз*] “тс.”; рос. *нарцисс*;

білор. *нарцыс*, походять від гр. *νάρκισσος* “нарцис”, що пов’язане з дієсловом *ναρκάω* “ціпенію, залякаю” з огляду на заспокійливу дію рослини [17 I, с. 559; 14, с. 7, 20]. Тут також можемо відмітити, що з цього виводиться такий принцип розвитку семантики: *дія* → *назва за дією*.

При дослідженні наступних утворень фітонімічних назв ми переконуємося, що головна модель *дія* → *назва за дією* має ряд модифікацій: *тварина* → *дія* → *назва за дією* та *тварина* → *суб’єкт дії* → *об’єкт дії* → *назва за об’єктом*. Східнослов’янські назви укр. *естрагон* “естрагон, *Artemisia dracuncululus* L.”; рос. білор. *естрагон* “тс.”, зводяться до гр. *δράκων* “дракон” [6 II, с. 171; 15 IV, с. 522]. Можна припустити, що назва тварин стала основою для називання рослини, яка завдає подразнень слизовій оболонці, залишаючи відчуття опіку. Зміна актуалізованих схем у структурі зооніма *δράκων* має таку послідовність: *тварина* → *дія* → *назва за дією*. За іншим підвидом головної моделі розвивалося значення укр. [*дріяква*] “цикламен, альпійська фіалка, *Cycla menepigoraеum* L.”; рос. *дряква, дрияква* “тс.”, що є запозиченням з польської мови: п. *driakiew* “ліки вживані проти отрути; загоююча мазь”. Значення назви цієї рослини зводять до гр. *δρηιакά* “проти отрута, засіб від укусу отруйних змій”, утвореного від *δρηιакός* “належний до диких чи отруйних тварин”, похідного від *δήρ* “звір”; праслов. **zvěрь* “звір, дика тварина”; праіндоєвроп. **ǵh̥wēr-* “дикий” [6 II, с. 25, 131; 15 I, с. 546]. Семантичне значення сформувалося шляхом чергування актуалізованих сем від назви отруйної тварини до назви рослини, що має проти отруйну дію: *тварина* → *суб’єкт дії* → *об’єкт дії* → *назва за об’єктом*.

Спільним семантичним компонентом назв підгрупи, що було утворено за моделлю *ознака* → *назва за ознакою*, є форма, яка лягла в основу номінацій рослин у грецькій мові. Усі ці назви було утворено за подібністю форми рослин, що позначалися, до тварини або рослин. До цих фітонімів відносяться укр. *платан* “чинара, *Platanus* L.”; рос.; білор. *платан* “тс.”, що через французьке посередництво (фр. *platane*) були запозичені з латинської

мови; лат. *platanus* “тс.” походить від гр. *πλάτανος* “явір, платан, чинара” (букв. “дерево з широкою кроною”), похідного від *πλατύς* “широкий, просторий”; праслов. **plastь* “пласт”; праіндоевроп. **plōt-* // **pālt-* // **plēt-* “розлогий, широкий, плоский” [6 IV, с. 428, 431]. Мотивуючою ознакою назви *платан* стала його форма. Це означає, що процес формування фітоніма *платан* відбувся за моделлю: **форма → назва за формою**. Фітоніми, утворені за моделлю **форма → назва за формою**, мають окремі варіанти цієї моделі: **рослина → форма частини рослини → назва за формою; рослина → форма плоду → назва за формою плоду**.

За під моделлю **рослина → форма частини рослини → назва за формою** розвинулося значення назв рослин грецького походженням укр. *акація* [*вакація, акація*] “тс.”; рос. *акация*; білор. *акацыя* “тс.” [6 I, с. 55; 19 I, с. 58]. Грецьке *ἄκῆ* “колючка” видозмінилося у гр. *ακακία* “мімоза, жовта акація та через німецьку та латинську мови було запозичено у східнослов'янські мови. Отже, при утворенні цих фітонімів важливою складовою була потенційна сема “частина рослини”, тобто *колючка*, форма якої мотивувала назву рослини.

За цією ж моделлю було утворено такі назви рослин: укр. *канупер* “*Tanacetumbalsamita* L.”; [*канупір, кануфер, калупір, калуфер, карупіль, карупір*] “тс.”, [*канупирпільний*] “шавлія лучна”; рос. *калуфер* “канупер”; білор. *кануфер, [калуфар]* “гвоздики”. Вони походять від гр. *καρυόφυλλον* “гвоздики”, букв. “горіховий лист” [6 II, с. 366], тобто в основу їхнього найменування покладено форму листка горіха. Отже, формування семантики цих назв здійснювалося у послідовності: **частина рослини → форма частини рослини → назва за формою**. Значення фітонімів наступного ряду розвивалося за під моделлю **рослина → форма плоду → назва за формою плоду**: укр. *орхідея* “південна трав'яниста рослина”, *обхідні* “*Orchidaceae*”; рос. *орхидея*; білор. *архидэя*, що є запозиченням з латинської наукової номенклатури: нлат. *Orchideae* (пізніше *Orchidaceae*), утворено від *orchis* “орхідея”, що сходить до гр. *ὄρκις* “ядра” [6 IV, с. 216]. В основу терміна

покладено форму бульб рослини, що нагадує ядро. Модель семантичного розвитку цих назв відповідає моделі: *рослина* → *форма плоду* → *назва за формою плоду*. Другим підвидом моделі *форма* → *назва за формою* є: *птах* → *форма* → *назва за формою*.

Від гр. γέρανος “журавель”, що походить з праіндоєвроп. *ger- “хрипко кричати” та праслов. *žeravъ “журавель”, через латинське посередництво було запозичено такі назви рослин: укр. [геранія] “Geranium L.”; *герань*, [геранія, граня] “тс.”; рос. *герань*, *гераний* [*ерань*, *ирань*]; білор. *герань* “тс.” [З I, с. 536; 6 I, с. 497]. Спосіб найменування у даному випадку досить прозорий: рослина дістала свою назву через подібність її плодів до дзьоба журавля. Можна припустити, що семантичний розвиток цих назв відбувався за моделлю: *птах* → *форма частини його* → *назва за формою*.

Від гр. ἀστήρ, -έρος “зірка” походить німецьке Aster “айстра”, що запозичено сучасними східнослов’янськими мовами у вигляді укр. *айстра* “Aster L.”, [астер], *астра*, [гайстер, гастра, ястер] “тс.”; рос. *астра*, *астер* (XVIII ст.); білор. *астра* [6 I, с. 54; 15 I, с. 94]. Встановлено, що утворення цих назв здійснювалося на базі подібності до зірки, тобто вони були мотивовані формою рослини. Цей процес передається такою моделлю: *предмет* → *форма* → *назва за формою*.

До підмоделі *колір* → *назва за кольором* можемо зарахувати 11 лексем. Східнослов’янські назви укр. *крокіс* “шафран, Crocus L.; медунка м’якенька; нагідки лікарські”, [кракіс] “нагідкі лікарські; сафлор красильний; медунка м’якенька”, [крокіш], “тс.”, “медунка лікарська”, [крокізь] “нагідки лікарські”, [крокиш, круків, крукуш] “тс.”, [крокос] “сафлор красильний; енотера дворічна”, *крокус* “шафран; медунка м’якенька”; рос. *крокус* “шафран”; білор. *крокус* “тс.”, *кракос* “нагідки” було запозичено, очевидно, в давньоруський період з грецької мови (форми укр. *крокос*, *крокіс*; рос. заст. *крокос*; білор. *кракос*), а пізніше через польське і німецьке посередництво з латинської мови, що сходить до гр. κρόκος “крокус”. Враховуючи, що всі позначені рослини подібні за кольором їхніх квітів, припускаємо, що в основі

їх найменування лежить колір рослин. Описаний процес можемо зобразити таким чином: *рослина* → *колір* → *назва за кольором*. З певною вірогідністю можемо віднести до цієї моделі під модель *предмет* → *колір* → *назва за кольором*, яка відповідає назвам рослин укр. *маргаритка* “стокротка, *Bellis L.*”; рос. *маргаритка*; білор. *маргарытка*, що є запозиченнями з французької мови (фр. *marguerite* “стокротка ромашка”) через лат. *margarita* “перлина”. Цей ряд назв зводиться до гр. *μαργαρίτης* “тс.”, “вид рослини”, пов’язаного з *μάργαρον* “перлина” [6 III, с. 101, 391]. Відомо, що перлина та ромашка мають світлий, білий колір. Тому саме ця ознака (схожість із кольором перлини) послужила підставою для номінації цих рослин.

Наступним варіантом моделі *ознака* → *назва за ознакою* може служити схема *смак* → *назва за смаком*, оскільки назви смаків являють собою ознакову сутність. За цією моделлю розвинулося семантичне значення таких східнослов’янських назв: укр. *лакриця* “солодка, *Glycyrrhiza L.*”, [лакриця] “солодка щетиниста”, [лакричник] “тс.”, *локриця* “солодка”, [люкреція] “солодка гола”, [лякориця] “тс.”, “солодка техниста”; рос. *лакрица* “солодка”, *лакричник*; білор. *лакрыца*, *лакрычнік* [3 III, с. 293; 6 III, с. 187]. Як відомо, перелічені назви рослин були запозичені з німецької мови. Німецька назва *lakritze* “тс.”, походять від лат. *liquiritia* (*lacritia*) “солодкий корінь”, що зводиться до гр. *γλυκύρριζα* “тс.” Модель розвитку семантичного значення виглядає таким чином: *ознака* → *назва за ознакою* (*смак* → *назва за смаком*).

За моделлю *місце* → *назва за місцем* було утворено усього чотири східнослов’янські фітоніми: укр. *петрушка* “*Petroselinum Hoffm.*”, [петруха] “дика морква клинолиста”; рос. *петрушка*; білор. *пяртрушка* “тс.”, які через польське посередництво були запозичені з середньовісньонімецької мови. Свн. *petersîlje* “петрушка” походить від лат. *petroselinum* “тс.”, що зводиться до гр. *πέτροσελίον* “тірська (скельна селера)”, утвореного з основ слів *πέτρα* “скеля та *σελίον* “селера” [6 IV, с. 362; 17 II, с. 27]. Таким чином, у ролі мотиватора назв групи *петрушка* у грецькій мові виступила назва місця

зростання, що дозволяє зафіксувати модель утворення назв рослин: *місце* → *назва за місцем*.

За основними моделями *рослина* → *рослина*, *рослина* → *рослина*₁, утворилися східнослов'янські фітоніми укр. *паприка* “перець, *Piper L.*”, [паприга] “тс.”, [поприга] “стручковий перець однорічний” [поприга] “перчице”, [паприга] “дурман звичайний”, *попер* “перець”; рос.*паприка*; білор. *папрыка* “тс.” є запозиченням з угорської мови. Угорська назва *parrika* “паприка” походить від схв. *паприка*, яке через лат. *piper* зводиться до гр. *πίπερι* (< *πέπερι*) “перець” [6 IV, с. 285; 22, с. 270]. У процесі міграції через угорську та латинську мови грецька назва рослини зазнала звуження назви на видову, набувши значення “різновид перця”, що можемо відбити схемою: *рослина* → *рослина*₁.

Від латинської назви *parvulus* “папірус”, що походить від гр. *παλυρος* “болотяна рослина”, яка через румунську назву *parigă* “рогоз, комиш, очерет” та молдавську мови (*папурэ* “рогоз”) утворилися сучасні фітоніми укр. [папора] “вид рогози”, [папура] “рогоз” [6 IV, с. 284; 15 III, с. 291]. Їхній семантичний устрій пройшов два етапи свого формування: *рослина* → *рослина*₁, де *рослина*₁ означає видовий різновид рослини.

Дещо фонетично видозмінилися українські назви рослин [пасуля] “квасоля, *Phaseolus L.*”, [пасоля, пасулі, пасулина] “тс.”, які були запозичені з угорської мови. Угорська назва *paszuly* “квасоля” походить від схв. *пасуь* [фасуль], джерелом якого є нгр. *φασούλι* “тс.” [6 IV, с. 312; 15 IV, с. 187]. Семантичний розвиток даної рослини не зазнав семантичних змін: *рослина* → *рослина*.

Грецьким запозиченням гр. *πέτροσελίον* “петрушка” є український фітонім [патранжсай] “петрушка, *Petroselinum sativum Hoffm.*” [6 IV, с. 316], який, пройшовши через румунську та латинську (лат. *petroselinum* “тс.”; рум. *rațunjei* “тс.”) мови, зберіг своє первинне значення “петрушка”. Розвиток семантичного значення якого схематично виглядає так: *рослина* → *рослина*.

Східнослов'янські назви фітонімів укр. *мушмула* “південне дерево або

кущ з грушоподібними плодами, *Mespilus L.*”; рос. білор. *мушмула* “тс.”, що, пройшовши етап запозичення через турецьку мову (тур. *mustmula* “тс.”), походять від нгр. *μούσμουλο* < гр. *μούσπουλον, μέσπιλον* “мушмула” [6 III, с. 545], тобто у даній підгрупі фітонімів не відбулося семантичних змін, що можна зобразити схемою: *рослина* → *рослина*.

Таким чином, шлях запозичення тієї чи іншої назви рослини у східнослов'янські мови не впливає на характер адаптації їхньої семантичної структури у цих мовах, що знайшло прояв у схожості властивих їм моделей семантичних трансформацій (*дія* → *назва за дією; тварина* → *дія* → *назва за дією; тварина* → *суб'єкт дії* → *об'єкт дії* → *назва за об'єктом; ознака* → *назва за ознакою; рослина* → *форма частини рослини* → *назва за формою; рослина* → *форма плоду* → *назва за формою плоду; птах* → *форма* → *назва за формою; птах* → *форма його частини* → *назва за формою; предмет* → *форма* → *назва за формою; рослина* → *колір* → *назва за кольором; смак* → *назва за смаком; місце* → *назва за місцем; рослина* → *рослина; рослина* → *рослина*₁).

Шлях запозичення тієї чи іншої назви рослини у східнослов'янські мови не впливає на характер адаптації їхньої семантичної структури у цих мовах, що знайшло прояв у схожості властивих їм моделей семантичних трансформацій.

Література

1. Болдирев Р.В. Слов'янська етимологія і семантичні трансформації лексичних орієнталізмів
2. Болдирев Р.В. Праіндоєвропейські лексичні реконструкції і слов'янська етимологія // Система і структура східнослов'янських мов. – К.: Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, 1999. – С. 119-124.
3. Български етимологичен речник. Съст. В.И. Георгиев, И.Заимов, Ст.Илчев. – София: БАН, 1971-2002. – Т. 1-6.
4. Гамкрелидзе Т.В. Лингвистическая типология и индоевропейская

- реконструкція // Известия АН СССР. – СЛЯ. – 1977. – № 3. – С. 195-200.
5. Дзензелівський Й.О. Українсько-західнослов'янські лексичні паралелі. – К.: Наук. думка, 1969. – 212 с.
 6. Етимологічний словник української мови: В 7-ми т. // За ред. О.С. Мельничука. – К.: Наук. думка, 1982-2004. – Т. 1-4.
 7. Забинкова Н.Н. Некоторые вопросы современной ботанической терминологии и принципы составления латино-русского словаря. – Л.: Наука, 1958. – 45 с.
 8. Зайковская Т.В. Растения в языковой картине мира русских, румынских и болгарских // XII Международный симпозиум по психолингвистике и теории коммуникации «Языковое сознание и образ мира» // Ред. Григорьев А.А. и др. – М., 1997. – 180 с.
 9. Зализняк А.А. Семантическая деривация в синхронии и диахронии // Вопр. языкознания. – 2001. – № 2. – С. 13-26.
 10. Калько В.В. Когнітивно-ономасіологічний аналіз назв лікарських рослин в українській мові: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 // Одес. нац. ун-т. ім. І.І.Мечнікова. – Одеса, 2003. – 20 с.
 11. Насовіч І.І. Слоўнік беларускай мовы. – Мінськ: Білор. держ. ун-т, 1983. – 756 с.
 12. Подолян І.Е. Національна специфіка семантики фітонімів в українській, англійській та німецькій мовах: Автореф. дис ... канд. філол. наук: 10.02.17 // КДЛУ. – К., 2000. – 20 с.
 13. Сабадош І.В. Формування української ботанічної номенклатури. – Ужгород: Ужгор. держ. ун-т, 1996. – 189 с.
 14. Симоненко Л.О. Формування української біологічної термінології. – К.: Наук. думка, 1991. – 150 с.
 15. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка. – М.: Прогресс, 1986-1987. – Т. 1-4.
 16. Черниш Т.О. До питання про структуру історико-етимологічного гнізда праслов. *кур-: праслов. *куръг(јъ) та його континуанти в слов'янських

- мовах // Мовні і концептуальні картини світу. – №6. – Книга 2. – 2002. – С. 284-288.
17. Черных П.Я. Историко-этимологический словарь русского языка. – М.: Русский язык, 1998. – Т. 1-2.
18. Шамота А.М. Назви рослин в українській мові.– К.: Наук. думка, 1985. – 162 с.
19. Этимологический словарь славянских языков: Праславянский лексический фонд // Под. ред. О. Н. Трубачева. – Вып. 1-29. – М.: Наука, 1974-2002.
20. *Brückner A.* Słownik etymologiczny języka polskiego. – Warszawa: Wiedza Powszechna, 1974. – 805 s.
21. *Miklosich F.* Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen. – Wien, 1886. – 547 s.
22. *Miklosich F.* Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen. – Wien, 1886. – 547 s.